

Προβλήματα από την άσκηση της λιβαδοπονίας στο χώρο της Μακεδονίας

I. Μακέδος

Δ/νη Δασών, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Τ. Οικονομίδα και
Κ. Ρωσσίδη 1, 540 08 Θεσσαλονίκη

Περίληψη

Από το σύνολο των 34,2 εκατ. στρεμμάτων της συνολικής έκτασης της Μακεδονίας, το 32,6% καταλαμβάνουν τα λιβάδια (Ε.Σ.Υ.Ε. 1991). Μέσα σ' αυτά βόσκει ένα ζωικό κεφάλαιο αποτελούμενο από 1,38 εκατ. πρόβατα, 1,12 εκατ. γίδια και 12,8 χιλ. βοοειδή (Ε.Σ.Υ.Ε. 1996), στηρίζοντας την κτηνοτροφία που αποτελεί μία σημαντική οικονομική δραστηριότητα στο χώρο αυτό. Τα προβλήματα που εμποδίζουν τη σωστή άσκηση της λιβαδοπονίας στο γεωγραφικό αυτό διαμέρισμα της χώρας μας αποτελούν κοινά προβλήματα διαχείρισης όλων των ελληνικών λιβαδιών. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι: α) Η αλόγιστη χρήση μεγάλου μέρους των λιβαδιών, η οποία προκαλεί την υπερβόσκηση, αλλά και την υποβόσκηση τους. β) Η ανταγωνιστική επίδραση των άλλων μορφών χρήσης γης και κυρίως της γεωργικής σε βάρος της λιβαδικής, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την αφαίρεση των πλέον παραγωγικών εκτάσεων από τη λιβαδική χρήση. γ) Η αδυναμία της πολιτείας να ρυθμίσει αποτελεσματικά την ορθολογική χρήση των λιβαδιών στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης χρήσης γης, δια μέσου των απαραίτητων νομικών, διοικητικών και λοιπών μέτρων.

Λέξεις κλειδιά: Προβλήματα λιβαδοπονίας, ορθολογική διαχείριση, Μακεδονία.

Εισαγωγή

Τα λιβάδια είναι φυσικά οικοσυστήματα με πολλαπλές λειτουργίες και αντίστοιχη προσφορά στον άνθρωπο, με προϊόντα και πολύτιμες υπηρεσίες οι οποίες είναι παραγωγικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικοπολιτιστικές. Το κύριο προϊόν όμως που αυτά παράγουν είναι η βοσκήσιμη ύλη, η οποία καλύπτει το 50%, κατά μέσο όρο, των αναγκών διατροφής των αγροτικών ζώων ελεύθερης βοσκής (Παπαδόπουλος 1988) και αποτελεί μοναδική πηγή τροφής των αγρίων ζώων. Το ζωικό κεφάλαιο στο χώρο της Μακεδονίας αποτελείται από 1.382.700 πρόβατα, 1.122.000 γίδια και 12.800 βοοειδή. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει σχεδόν το σύνολο του κτηνοτροφικού κεφαλαίου των μικρών μηρυκαστικών ζώων (97%), των οποίων η εκτροφή αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή.

Βασική προϋπόθεση, βέβαια, για να συνεχίσουν τα λιβάδια να προμηθεύουν βοσκήσιμη ύλη στο διηνεκές, χωρίς την υποβάθμισή τους, είναι η εφαρμογή διαχείρισης σύμφωνα με τις αρχές της λιβαδοπονίας, δηλαδή της επιστήμης που ασχολείται με τη μελέτη και την ορθολογική αξιοποίηση των λιβαδιών, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου (Παπαναστάσης και Νοϊτσάκης 1992).

Από την άσκηση της λιβαδοπονίας στη Μακεδονία δημιουργούνται αρκετά προβλήματα, τα οποία είναι διαχειριστικά, νομικά, διοικητικά κλπ. και των οποίων η εξέταση μαζί με συγκεκριμένες προτάσεις για τη λύση τους αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Περιγραφή λιβαδιών

Η Μακεδονία καλύπτει το 25,9% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 1, φαίνεται ότι από το σύνολο των 34,18 εκατ. στρεμμάτων της συνολικής έκτασης της Μακεδονίας, τα 11,16 εκατ. στρέμματα ή 32,6% του συνόλου καταλαμβάνουν τα λιβάδια που αναφέρονται με τον όρο «βοσκότοποι». Το μισό περίπου ποσοστό των εκτάσεων αυτών (47%) βρίσκεται στην ορεινή ζώνη και το υπόλοιπο κατανέμεται στην ημιορεινή (33%) και πεδινή ζώνη (20%).

Πίνακας 1. Κατανομή της έκτασης της Μακεδονίας στις βασικές κατηγορίες χρήσης γης (χιλ. στρεμ.) (Ε.Σ.Υ.Ε. 1991).

Περιφέρεια Νομός	Δάση	Βοσκό- τοποι	Γεωργικές καλλιέργειες	Εκτάσεις καλυμμένες από νερά	Λοιπές εκτάσεις	Σύνολο εκτάσεων
A. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ						
Δράμα	1.246,5	1.490,5	573,4	30,7	127,2	3.468,3
Καβάλα	411,1	929,1	559,1	62,5	147,3	2.111,8
Σύνολο	1.657,6	2.419,6	1.132,5	95,9	274,5	5.580,1
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ						
Ημαθία	476,3	345,6	725,6	54,8	98,5	1.700,8
Θεσσαλονίκη	369,0	1.200,3	1.607,6	197,5	308,3	3.682,7
Κιλκίς	430,5	713,2	1.150,7	112,7	111,8	2.518,9
Πέλλα	588,7	745,2	940,9	79,9	151,1	2.505,8
Πιερία	536,5	265,4	577,4	43,0	94,4	1.516,7
Σέρρες	822,1	1.040,1	1.696,8	118,0	290,8	3.967,8
Χαλκιδική	1.330,1	460,1	958,8	24,2	144,7	2.917,9
Σύνολο	4.553,2	4.769,9	7.657,8	630,1	1.199,6	19.146,2⁽¹⁾
A. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ						
Γρεβενά	994,4	755,8	454,6	29,5	56,6	2.290,9
Καστοριά	583,1	681,7	318,1	49,8	87,4	1.720,1
Κοζάνη	396,9	1.830,6	985,9	87,7	214,7	3.515,8
Φλώρινα	497,9	700,2	534,1	116,6	75,8	1.924,6
Σύνολο	2.472,3	3.968,3	2.292,7	283,6	434,5	9.451,4
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8.683,1	11.157,8	11.083,0	1.009,6	1.908,6	34.177,7⁽¹⁾

(1) Στην τιμή περιλαμβάνονται και τα 335,6 στρεμ. της χερσονήσου του Αγίου Όρους.

Από το σύνολο της έκτασης των λιβαδιών της Μακεδονίας, ποσοστό 21,7% βρίσκεται στην Α. Μακεδονία, 42,7% στην Κ. Μακεδονία και 35,6% στη Δ. Μακεδονία. Από το σύνολο των 13 νομών της περιφέρειας αυτής, ο νομός Κοζάνης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των λιβαδιών (17%) και ακολουθούν οι νομοί Δράμας (14%), Θεσσαλονίκης (11%) και Σερρών (9%).

Η παραγωγή βοσκήσιμης ύλης στο λιβάδια εκτιμάται, κατά μέσο όρο, σε 130 χιλ./στρέμμα, που θεωρείται αρκετά ικανοποιητική σε σύγκριση με τη μέση παραγωγή των βοσκοτόπων της χώρας, ενώ η βοσκοϊκανότητα τους σε 6 στρέμματα ανά μικρό ζώο και έτος, κατά μέσο όρο σε όλες τις υψομετρικές ζώνες. (Παπαναστάσης 1991).

Προβλήματα από την άσκηση της λιβαδοπονίας

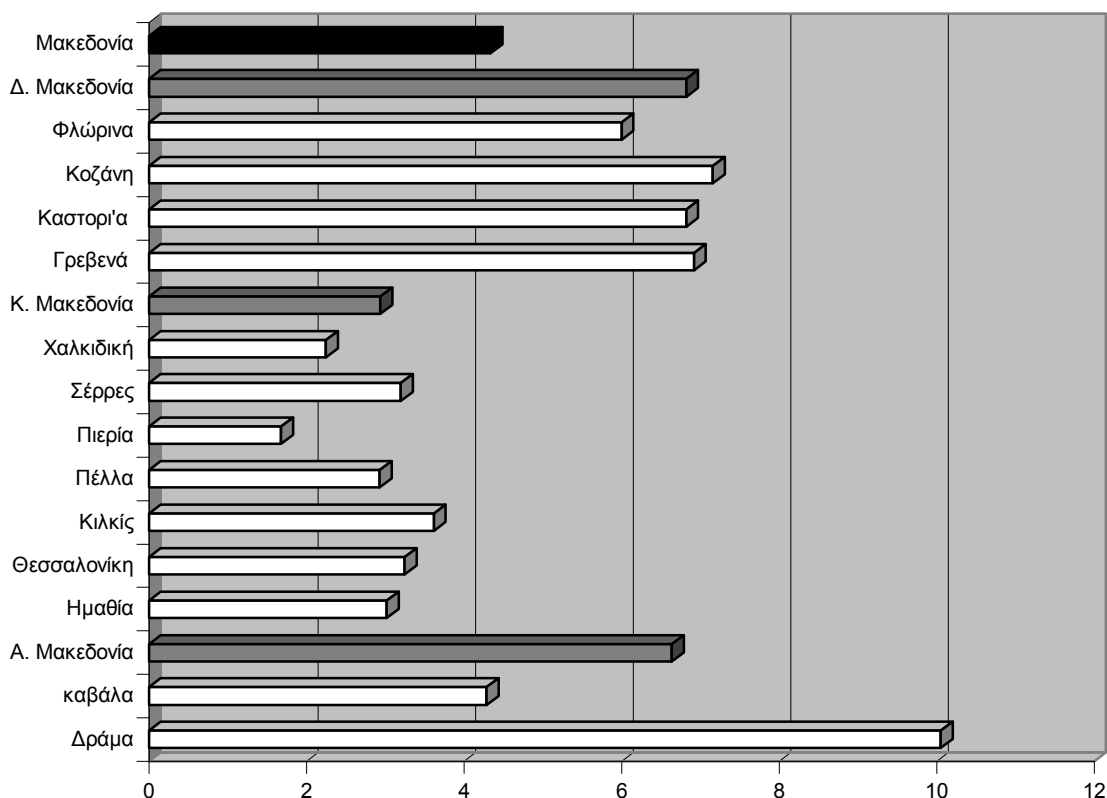
Σχεδόν όλα τα προβλήματα άσκησης της λιβαδοπονίας στη Μακεδονία (διαχειριστικά νομικά, διοικητικά κλπ) αποτελούν κοινά προβλήματα των ελληνικών λιβαδιών. Αυτά

μπορούν να συνοψιστούν, γενικά, από την πλευρά των κτηνοτρόφων στην άσκηση μιας αλόγιστης χρήσης των λιβαδιών και από την πλευρά της πολιτείας στην άσκηση μιας ελλιπούς και αποσπασματικής πολιτικής στον τομέα αξιοποίησης των λιβαδιών.

Τα σημαντικότερα, κατά την εκτίμησή μας, από τα προβλήματα αυτά είναι τα παρακάτω:

Υπερβόσκηση και υποβόσκηση

Από τα στοιχεία της εικόνας 1 φαίνεται ότι στο σύνολο των λιβαδιών της Μακεδονίας εφαρμόζεται κατά μέσο όρο υπερβόσκηση (4,3 στρ./ζ.μ.). Σοβαρότερο όμως πρόβλημα φαίνεται ότι υπάρχει στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπου η βοσκοφόρτωση υπερβαίνει κατά πολύ τον συνολικό μέσο όρο (3,0 στρ./ζ.μ.), αλλά και κατά νομό, όπου είναι σχεδόν διπλάσια της βοσκοϊκανότητας. Στην Α. Μακεδονία τα στοιχεία δείχνουν κάποιο πρόβλημα υπερβόσκησης στο νομό Καβάλας (4,3 στρ./ζ.μ.) και πρόβλημα υποβόσκησης στο νομό Δράμας (10,0 στρ./ζ.μ.). Αντίθετα, η βοσκοφόρτωση στη Δ. Μακεδονία, τόσο κατά νομό όσο και συνολικά, βρίσκεται κοντά στην τιμή της βοσκοϊκανότητας.

Εικόνα 1. Βοσκοφόρτωση λιβαδιών Μακεδονίας (στρ./ζ.μ.)

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία αυτά δείχνουν το μέσο όρο της κατάστασης που επικρατεί. Στην πραγματικότητα όμως η πίεση βόσκησης κατανέμεται ανισομερώς στα λιβάδια. Η υπερβόσκηση περιορίζεται κυρίως στην ημιορεινή και πεδινή ζώνη, γύρω από

τους οικισμούς και οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο παραδοσιακό κοινόχρηστο σύστημα βόσκησης που εφαρμόζουν οι κτηνοτρόφοι, αλλά και στην αδυναμία της πολιτείας να το μεταβάλει (Παπαναστάσης 1995). Το πρόβλημα αυτό επιδεινώνεται με τη συνέχιση εφαρμογής της πολιτικής χορήγησης επιδοτήσεων κατά κεφαλή ζώου, που αυξάνει ανεξέλεγκτα το ζωικό κεφάλαιο σε περιοχές που ήδη αντιμετωπίζουν πρόβλημα υπερβόσκησης. Το γεγονός αυτό μάλιστα λειτουργεί καταστρεπτικά και για τα παρακείμενα δασικά οικοσυστήματα. Υποβόσκηση υπάρχει στα υπαλπικά και ορεινά λιβάδια και οφείλεται, κυρίως, στην εγκατάλειψη της νομαδικής κτηνοτροφίας και στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν τα τελευταία χρόνια, οι οποίες ανάγκασαν μεγάλο μέρος του πληθυσμού των ορεινών περιοχών να μεταναστεύσουν στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η υπερβόσκηση είναι το σοβαρότερο από τα δύο αυτά προβλήματα, διότι εκτός από την υποβάθμιση της βλάστησης έχει προκαλέσει σε εκτεταμένες εκτάσεις απογύμνωση και διάβρωση του εδάφους και σε ορισμένες από αυτές βραχοποίηση και ερημοποίηση του τόπου, όπως π.χ. σε ορισμένες περιοχές της Δ. Μακεδονίας.

Αποτέλεσμα της υποβόσκησης των λιβαδιών είναι όχι μόνο η μη εκμετάλλευση κάθε χρόνο μεγάλης ποσότητας και άριστης ποιότητας βοσκήσιμης ύλης, αλλά και η σταδιακή υποβάθμιση τους, με την κάλυψή τους από ανεπιθύμητα για τα ζώα είδη (παλιούρι, φτέρη, κλπ) ή τη δημιουργία σύμπυκνων και αδιαπέρατων από τα ζώα θαμνώνων.

Μείωση της έκτασης

Είναι διαπιστωμένη η έλλειψη λιβαδιών στην πεδινή ζώνη και αυτό οφείλεται στη μετατροπή, νόμιμη ή μη, μεγάλου μέρους αυτών σε καλλιεργούμενες εκτάσεις, αλλά και σε άλλες μορφές χρήσης γης (οικιστική, βιομηχανική κλπ.). Τα τελευταία μάλιστα χρόνια, λόγω της πολιτικής της πολιτικής της επιδότησης των καλλιεργειών που εφαρμόζεται, το φαινόμενο αυτό άρχισε να επεκτείνεται και στις ημιορεινές περιοχές, επιτείνοντας το πρόβλημα.

Στη μείωση της έκτασης των λιβαδιών συμβάλλει την τελευταία δεκαετία και η επιδοτούμενη από τους κανονισμούς της Ε.Ε. (2080/920) δάσωση μη δημόσιων χορτολιβάδων, η οποία έρχεται να προστεθεί στις δημόσιες εκτάσεις που δασώνονται κάθε χρόνο από τη Δασική Υπηρεσία, σε εκτέλεση των αναδασωτικών προγραμμάτων.

Διάσπαση της συνέχειας της έκτασης

Η διαχείριση των λιβαδιών είναι στενά συνδεδεμένη με τον ιδιοκτησιακό τους χαρακτήρα. Τα ιστορικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα στο χώρο της Μακεδονίας, η έλλειψη εθνικού κτηματολογίου, οι απαλλοτριώσεις και παραχωρήσεις λιβαδικών εκτάσεων για γεωργική χρήση και οι εκτεταμένες καταπατήσεις δημόσιων εδαφών οδήγησαν στη δημιουργία ενός μωσαϊκού ιδιοκτησιών και μορφών χρήσης γης. Η μορφή αυτή διέσπασε τη συνέχεια της έκτασης των λιβαδιών και αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στην εφαρμογή ενιαίας και ορθολογικής διαχείρισής τους.

Πυρκαγιές

Είναι συνήθης και παλιά η πρακτική των κτηνοτρόφων να χρησιμοποιούν τη φωτιά ως μέσο βελτίωσης της βλάστησης των λιβαδιών. Το 10% περίπου των πυρκαγιών της χώρας (1983-1992) οφείλεται διαπιστωμένα σε κτηνοτρόφους, ποσοστό που μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερο, καθώς ένα 40% έχει άγνωστα αίτια (Ξανθόπουλος 1996).

Το πρόβλημα αυτό όμως δεν φαίνεται να έχει ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις στη Μακεδονία, καθώς αυτή κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις, ως προς τον αριθμό των πυρκαγιών, σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες της χώρας, ενώ από το σύνολο των πυρκαγιών που εξακριβωμένα οφείλονται σε καύση βοσκοτόπων, μόνο το 7,6% ανήκει στη Μακεδονία (Στάμου και Χριστοδούλου 1996).

Το πρόβλημα όμως το οποίο αρχίζει να παίρνει επικίνδυνες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια και οφείλεται στην υποβόσκηση, είναι η αύξηση της ευφλεκτότητας των δασικών βοσκοτόπων και επομένως των παρακείμενων δασών, λόγω της συσσώρευσης μεγάλης ποσότητας παραδαφιαίας φυτικής ύλης και της εξαφάνισης των υφιστάμενων μονοπατιών και διακένων.

Βόσκησι δασών και γεωργικών εκτάσεων

Τα λιβάδια της Μακεδονίας και ιδιαίτερα αυτά των ημιορεινών και ορεινών περιοχών εναλλάσσονται με δάση και γεωργικές εκτάσεις, δημιουργώντας ένα μωσαϊκό χρήσεων γης. Ένα μεγάλο ποσοστό από αυτά τα δάση (πεύκης, δρυός κλπ) μπορούν να βοσκηθούν ελεύθερα επί σειρά αρκετών ετών, ανάλογα με τη διαχειριστική φάση την οποία διανύουν, αποτελώντας μία συμπληρωματική πηγή τροφής για τα αγροτικά ζώα και μάλιστα σε κρίσιμες περιόδους. Τον ίδιο ρόλο, εποχιακά, παίζουν και οι γεωργικές εκτάσεις. Συχνά όμως η βόσκησι των αγροτικών ζωνών επεκτείνεται ανεξέλεγκτα και στα παρακείμενα παραγωγικά δάση και γεωργικές εκτάσεις, προκαλώντας προβλήματα στη άσκηση της δασοπονίας και της γεωργίας και τις γνωστές προστριβές μεταξύ των κτηνοτρόφων και των δασοκτημόνων και γεωργών.

Ελλιπές νομικό καθεστώς χρήσης και εκμετάλλευσης

Σοβαρό πρόβλημα στην εκμετάλλευση των λιβαδιών αποτελεί σήμερα η μη ύπαρξη ενός πλήρους και αποτελεσματικού νομικού καθεστώτος προς την κατεύθυνση αυτή, αλλά και η αδυναμία εφαρμογής του ισχύοντος από την πλευρά της πολιτείας.

Έτσι, ενώ το Ν.Δ. 89/1969, σε συνδυασμό με τη νομοθεσία περί δημοτικών και κοινοτικών βοσκών, δημιουργεί κάποιες δυνατότητες ορθολογικής χρήσης των λιβαδιών από τους Ο.Τ.Α., οι φορείς αυτοί δεν αξιοποιούν τις δυνατότητες τουλάχιστον για την αποτροπή του έντονου προβλήματος της υπερβόσκησης.

Ο τελευταίος και πιο ολοκληρωμένος νόμος, σχετικός με τη διαχείριση των βοσκοτόπων, (1734/1987) κρίθηκε αντισυνταγματικός λόγω ασάφειας ως προς το νομικό χαρακτήρα των βοσκοτόπων, που απομόνωσε τις εκτάσεις αυτές από τις προστατευτικές διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και περιόρισε τη χρήση τους μόνο στην παραγωγή βοσκήσιμης ύλης για τα αγροτικά ζώα.

Έλλειψη ορθολογικής διαχείρισης και επάρκειας των αναγκαίων βελτιώσεων

Υπάρχει, κατά τη γνώμη μας, μία διαπιστωμένη αδυναμία της πολιτείας να μελετήσει και κυρίως να εφαρμόσει προγράμματα ορθολογικής διαχείρισης των λιβαδιών, καθώς και να εντάξει τη διαδικασία αυτή σε ένα γενικό σχεδιασμό ανάπτυξης του ευρύτερου ορεινού χώρου, στον οποίο η χρήση των λιβαδιών πρέπει να εναρμονίζεται με τις άλλες δύο κύριες χρήσεις της γης, δηλαδή τα δάση και τις γεωργικές εκτάσεις.

Η Δασική Υπηρεσία, οι Διευθύνσεις Γεωργικής ανάπτυξης και οι Ο.Τ.Α., μέσω των Τ.Υ.Δ.Κ., χρησιμοποιήθηκαν από την Πολιτεία ως φορείς για την εφαρμογή προγραμμάτων διαχείρισης και βελτίωσης βοσκοτόπων. Οι Υπηρεσίες αυτές ανέπτυξαν δράση στον εν λόγω τομέα και σε πολλές περιπτώσεις στον ίδιο χώρο, χωρίς ενιαίο

συντονισμό, ενώ η χρηματοδότηση των προγραμμάτων τους ήταν αποσπασματική και, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, ανεπαρκής.

Προσφάτως μάλιστα η Ε.Ε., με βάση τον κανονισμό 1257/99, απέκλεισε από τις επιλέξιμες δαπάνες αυτές που αφορούν τις βελτιώσεις των δημόσιων δασικών βοσκοτόπων, οι οποίες αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος των βοσκοτόπων της χώρας. Έτσι δεν υπάρχει η δυνατότητα εκτέλεσης έργων βελτίωσής τους με πιστώσεις του 3^{ου} Κ.Π.Σ. από τις Δασικές Υπηρεσίες, που έχουν και την κατά νόμο αρμοδιότητα εκτέλεσής τους (άρθρο 16, Ν.998/79).

Παρά την ύπαρξη των προβλημάτων αυτών, μέχρι σήμερα κατασκευάστηκαν αξιόλογα έργα υποδομής σε μεγάλο μέρος των λιβαδιών της Μακεδονίας (δρόμοι, μονοπάτια, έργα ποτισμού, στέγαστρα, οικήματα προσωπικού κλπ.), σε περιορισμένες όμως εκτάσεις εκτελέστηκαν οι ενδεδειγμένες εργασίες βελτίωσης της βλάστησης (σπορές, φυτεύσεις, λιπάνσεις, καταπολέμηση ανεπιθύμητων κλπ.). Υπάρχουν επίσης πολλές περιοχές στις οποίες λείπουν ακόμη βασικά έργα υποδομής στον τομέα αυτό.

Προτεινόμενα μέτρα

Τα μέτρα τα οποία θα συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη της σωστής αξιοποίησης των λιβαδιών και της εξάλειψη των προβλημάτων στον τομέα αυτό είναι τα παρακάτω:

Νομοθετικά

Να ψηφιστεί ολοκληρωμένο νομικό καθεστώς για την ορθολογική διαχείριση των λιβαδιών σύμφωνα με τις αρχές της λιβαδοπονικής επιστήμης, δηλαδή την πολλαπλή χρήση, την αειφορία της παραγωγής και την προστασία του εδάφους και του γενετικού υλικού της χλωρίδας και της πανίδας.

Σ' αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση στα παρακάτω σημεία: α) Να γίνει χωροθέτηση των λιβαδιών η οποία να στηρίζεται στη γαιοϊκανότητα των εδαφών. Επίσης, οι μεμονωμένες αγροτικές καλλιέργειες που είναι διάσπαρτες μέσα σ' αυτά να ενταχθούν στη λιβαδοπονική χρήση ως φυσικά λιβάδια ή λειμώνες. β) Να διατηρηθεί το νομικό καθεστώς προστασίας, που αυτά έχουν, μέσω του δασικού τους χαρακτήρα. γ) Να οριστεί ακριβής διαδικασία για το σχεδιασμό, μελέτη και εφαρμογή της διαχείρισης και βελτίωσης λιβαδιών, καθώς και οι αρμόδιοι φορείς που θα την πραγματοποιήσουν κατά χώρο. Ο σχεδιασμός της λιβαδοπονικής ανάπτυξης, να εντάσσεται σε ενιαίο σχεδιασμό ανάπτυξης του ορεινού χώρου και να έχει βάση την ολοκληρωμένη χρήση γης. Αυτός θα γίνεται κατά λιβαδικό διαμέρισμα, σε επίπεδο Περιφέρειας και οι μελέτες να συντάσσονται σε επίπεδο λιβαδικής ενότητας, δηλαδή διοικητική περιφέρεια δήμου ή κοινότητας. Επίσης, να συγκροτηθεί ειδικό συντονιστικό όργανο, σε επίπεδο νομού, προκειμένου να συντονίζει τη δράση των φορέων που εμπλέκονται στην εφαρμογή των μελετών. δ) Να διασφαλιστεί η υποχρεωτική εφαρμογή των όρων και κανόνων που θέτουν οι μελέτες διαχείρισης των λιβαδιών. ε) Να οριστεί σαφώς η διαδικασία διάθεσης της χρήσης των λιβαδιών κατά τρόπο τέτοιο που να εξασφαλίζεται η μακροχρόνια χρήση κάθε λιβαδικής μονάδας από συγκεκριμένη οικονομικά βιώσιμη κτηνοτροφική μονάδα, για να σταματήσει η διαιώνιση της ανεξέλεγκτης βόσκησης. Με τον τρόπο αυτό οι κτηνοτρόφοι θα συνδεθούν με τη γη, θα ενδιαφερθούν για την ορθολογική της χρήση και θα αποκτήσουν κίνητρα να συνεχίσουν την άσκηση του επαγγέλματός τους.

Διοικητικά και λοιπά

α) Να υπάρξει μέριμνα για την απαραίτητη, βάση προγραμμάτων, χρηματοδότηση των έργων και εργασιών βελτίωσης των λιβαδιών. Η εκτέλεση των βασικών έργων υποδομής αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση πλήρους αξιοποίησης και ορθολογικής διαχείρισης των λιβαδιών, ενώ αν αυτά συνδυαστούν και με τις ενδεικνυόμενες εργασίες βελτίωσης της βλάστησης μπορούν να αυξήσουν την απόδοσή τους μέχρι και στο τριπλάσιο της παραγωγής (Νάστης 1989), προστατεύοντας παράλληλα και το περιβάλλον.

β) Να χρηματοδοτηθούν και άλλοι τομείς δραστηριοτήτων στον ορεινό χώρο, ώστε να δημιουργηθούν εναλλακτικές πηγές εισοδήματος του πληθυσμού και να σταματήσει η αστυφιλία και η ερήμωση του χώρου αυτού.

γ) Να συνταχθούν και εφαρμοστούν πιλοτικά προγράμματα διαχείρισης και βελτίωσης λιβαδιών σε επιλεγμένους χώρους, ώστε και σχετική εμπειρία να αποκτηθεί από τις υπηρεσίες εφαρμογής αλλά και να αντιμετωπιστεί η επιφυλακτικότητα των κτηνοτρόφων στην εφαρμογή της νέας πολιτικής. Ένα τέτοιο πιλοτικό πρόγραμμα βρίσκεται στα πρώτα στάδια εφαρμογής, μετά από σύνταξη ολοκληρωμένης σχετικής μελέτης, σε βοσκοτόπους πέντε πρώην Κοινοτήτων της επαρχίας Λαγκαδά του Ν. Θεσσαλονίκης.

δ) Να οργανωθούν προγράμματα επιμόρφωσης των γεωτεχνικών επιστημόνων και εκπαίδευσης των κτηνοτρόφων σε θέματα εφαρμογής διαχείρισης και βελτίωσης των λιβαδιών.

ε) Να οριστεί φορέας, κατά Περιφέρεια, για τη συγκέντρωση, αξιολόγηση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της λιβαδοπονικής έρευνας.

Συμπεράσματα

Τα λιβάδια αποτελούν βασική πηγή τροφής των αιγοπροβάτων και των βοοειδών ελευθέρως βοσκής της Μακεδονίας, καθώς και ένα πολύτιμο φυσικό πόρο με πολλαπλή χρησιμότητα.

Η βελτίωση του σημερινού καθεστώτος χρήσης τους σύμφωνα με τις αρχές της ορθολογικής διαχείρισης θα συμβάλει στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, στη στήριξη του βιοτικού επιπέδου του ορεινού κυρίως πληθυσμού και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Βιβλιογραφία

- Νάστης, Α. και Κ. Τσιουβάρας. 1989. Διαχείριση και βελτίωση λιβαδιών. Εκδ. Υπηρεσιών Δημοσιευμάτων Αριστοτ. Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης 1989.
- Ξανθόπουλος, Γ. 1992. Πυρκαγιές και κτηνοτροφία στα δάση. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας «Κτηνοτροφία, πυρκαγιές και περιβάλλον». Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, 2 Φεβρουαρίου 1996, Θεσσαλονίκη.
- Παπαδόπουλος, Γ. 1988. Στρατηγική διατροφής προβατινών. 2^ο Συμπόσιο κτηνοτροφίας – αιγοπροβατοτροφίας, Θεσσαλονίκη.
- Παπαναστάσης, Β. 1991. Βοσκοτόποι της Δυτικής Μακεδονίας- παρούσα κατάσταση και κατευθύνσεις ανάπτυξης. Πρακτικά 2^{ου} Πανδυτικομακεδονικού Συνεδρίου, 11-12 Μαΐου 1991, Κοζάνη.
- Παπαναστάσης, Β. και Β. Νοϊτσάκης. 1992. Λιβαδική Οικολογία. Εκδ. Γιαχούδη - Γιαπούλη Ο.Ε. Θεσσαλονίκη.
- Παπαναστάσης, Β. 1995. Σχέσεις κτηνοτροφίας και φυσικού περιβάλλοντος στον ορεινό και ημιορεινό χώρο. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Κτηνοτροφική Πολιτική, Θέσεις- Προσανατολισμοί». ΓΕΩΤ.Ε.Ε, 10-12 Νοεμ. 1995, Ιωάννινα.

Στάμου, Ν. και Α. Χριστοδούλου. 1996. Η οικονομική διάσταση των σχέσεων δάσους - βοσκής και το πρόβλημα των δασικών πυρκαγιών. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας «Κτηνοτροφία, πυρκαγιές και περιβάλλον». Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, 2 Φεβρουαρίου 1996, Θεσσαλονίκη.

Problems of range management in the region of Macedonia

I. Makedos

Forest Directorate, Region of Central Macedonia
Thessaloniki, Greece

Summary

Rangelands constitute 33% of the whole region of Macedonia and cover 1.116.000 ha. In these rangelands 1.380.000 sheep, 1.120.000 goats and 13.000 cattle are grazing. The main range management problems are the followings: a) Overgrazing as well as undergrazing, due to the free and uncontrolled grazing system that the stock-breeders implement. b) Reduction of the rangelands , mainly because of their use for agricultural purposes. c) Inability of the government services to apply proper use of rangelands by taking the necessary legal and technical measures.

Key words: Range management problems, proper use, Macedonia.